

“DÜZENSİZ DEVİNİM”

Araştırma Sorusu: Mahir Öztaş'ın “Koparıldığımız Topraklar” adlı yapıtında kaçış, arayış ve aidiyet izleklerinin; odak figürün iç dünyası üzerinden toplumsal düzeni eleştirmede görevi nedir?

Ders: Türkçe A, Kategori 1

Sözcük Sayısı: 3999

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	3
2. GELİŞME.....	5
2.1. Kaçış İzleğinin Odak Figürün İç Dünyasının Sunulmasına Etkisi.....	5
2.2. Odak Figürün Arayışlarının Üzerinden Toplum ve Düzendeki Konumu.....	8
2.2.1. Odak Figürün İnsan Arayışı.....	9
2.2.2. Odak Figürün Fikir Arayışı.....	11
2.2.3. Odak Figürün Anlam Arayışı.....	13
2.3. Odak Figürün Aidiyet Arzusu Üzerinden Toplum ve Düzen Eleştirisi.....	14
3. SONUÇ.....	17
4. KAYNAKÇA.....	20

Araştırma Sorusu: Mahir Öztaş'ın "Koparıldığımız Topraklar" adlı yapıtında kaçış, arayış ve aidiyet izleklerinin; odak figürün iç dünyası üzerinden toplumsal düzeni eleştirmede görevi nedir?

1. GİRİŞ

Aidiyet ve ait hissetmek, tarihin başlangıcından beri insanın içinde var olan, bulduğu her boşluktan sızan en temel güdülerdendir. Bu arayış insanın dışına sızdıkça etrafa insanı sürüsünden koparan keskin bir koku yayılır. İnsan yalnızlaşır ve yabancılaşır. Aidiyete ulaşamamış insanların ortak sorunudur yalnızlık. Kabul görmemiş benliklerini yıkılmaktan korumak için sürülerinden ayrılan bu insanlar, yüreklerinde de hep sızlayan bir başkaldırı taşırlar. Tekil yüreklerde sızlayan bu aykırılık kocaman bir isyan ateşine dönüşür, özgürlüğün önüne çekilen bütün engelleri kasıp kavurur. İşte devrim böyle konuşur: *"Artık hiç kimse devrimden söz etmiyor."* (Öztaş,12)

İnsanın bütün yazgılarını belirleyen yalnızlık söz konusu olduğunda her şey bireysele indirgenmiş, tekilleştirilmiştir. Doyumsuz köklerini insan beyninin bilinmeyen köşelerine bile uzatan yalnızlık, akli delip geçer, hisleri eritir. Zihnin o gün ışığı görmemiş köşelerinde hep büyük fırtınalar vardır, yalnızlık o suların derinlerine ulaştığında kaçış başlar. Toplum ve düzene ait bütün kavramlar çözülürken, başkaldırıları düzensizliğin avuçlarında erirken anlamlar yitirilir ve insan çantasında sadece yalnızlıkla hepsinden uzaklaşır. *"İşte o gün, bankta öylece oturup güvercinleri izlerken, çaresizliğimi, bir başına kalmışlığımı ve yalnızlığımı; böyle de yaşamak, buna katlanmak zorunda olduğumu bir kez daha anladım. Bu duyguyu kuşkusuz başka kentlerde de yaşamıştım."* (16)

Mahir Öztaş'ın "Koparıldığımız Topraklar" adlı yapıtında yalnızlığını ve ait olamayışını kabullenmiş, "*kavganın diriltici ruhuyla dolu*" bir odak figür üzerinden birey, toplum, ilişki, ideoloji ve düzen incelenmiş; koparılmış ruhlarda sızlayan başkaldırı işlenmiştir. Bu bağlamda odak figürün tecrübelerini aktaran Öztaş, uzam ve zamanın koşullarını da yine odak figürün iç dünyası üzerinden incelemiştir. Yapıtta kesin bir zamana yer verilmemekle birlikte olaylar düz bir zaman çizgisini de takip etmemekte, odak figürün bilinç akışıyla gün yüzüne çıkan anılarla verilmektedir. Böylece Öztaş, kurguyu odak figür etrafında bireyselleştirmiş, okuyucuyu odak figür ve anlatılarıyla baş başa bırakmıştır.

Kurguda ait olmama bilinciyle hareket eden odak figürün deneyimleri ve insan ilişkileri kaçışla belirlenmiş, kurgunun bireye indirgenmiş olması da göz önüne alındığında anlatıcının tinsel özelliklerini bu izlek belirlemiştir. Bu kaçışlar kaçışlar beraberinde arayışları getirmiş, odak figür her olay ve insanı bu kapsamda değerlendirmiş; Öztaş, arayış izleği üzerinden din, cinsellik ve ideoloji kavramlarına yer vermiştir. Sadece yaşama yabancılaşmayı reddederek kutsallığı da sorgulayan odak figür, her düzen ve her düzensizliği devinimlerle ele almıştır.

Eser hakkında Ulusal Tez Merkezi veri tabanında herhangi bir araştırmaya rastlanılmamıştır. Tezimizin araştırma sorusu yanıtlanırken Öztaş'ın Koparıldığımız Topraklar adlı yapıtı kaçış, arayış ve aidiyet başlıkları üzerinden odak figürün iç dünyası ve toplumdaki duruşu incelenecektir.

2. GELİŞME

2.1. Kaçış İzleğinin Odak Figürün İç Dünyasının Sunulmasına Etkisi

Yapıtta kurgu odak figürün deneyimleri ve belleğinde kalmış anıları ile şekillenmiş, bu nedenle olaylar ve odak figürün arasında güçlü bir etkileşim oluşturulmuştur. Kurgu odak figürün Uzakdoğu'ya yaptığı bir ziyaret sonrası yaşadığı algı değişikliğiyle başlamaktadır. Odak figürün geçmişteki olaylara bakış açısını da değiştiren bu değişiklik beraberinde odak figürün zihnini uyuşturan bir hastalığı getirmiştir. Dinlenme sürecinde zamanları ve mekanları karıştırmaya ve kendi içine bir yolculuk yapmaya başlayan odak figürün içinde bulunduğu belirsizlik durumunu, *“Brüksel’de, birisi, kendi takımının kazandığı zaferi kutlamak için bağırıp çağıran taşkın bir kalabalıkla, kalkanlarıyla geçilmez bir duvar oluşturan polisin arasında kalmış, ne yapacağını bilmiyor, bir başkası, New York’ta yolunu yitirmiş, yüksek gökdelenlerin ardında güneşin battığını, üstelik tekinsiz bir sokakta olduğunu görerek dehşete kapılıyordu.”*(14) şeklinde ifade etmesi bu süreçte aktarılan olayların, odak figürün farklı uzam ve zamanlardaki farklı benliklerini veya odak figürün kendiyi özdeşleştirdiği ona benzer insanları inceleyeceği anlaşılmaktadır.

Kurgunun Londra’da başlaması ve bu kentin odak figür tarafından koparıldığı İstanbul’la karşılaştırılması Londra’yı kaçışın ilk durağı haline getirmiş; böylece kaçış mekandan uzaklaşma anlamıyla somutlaştırılmıştır. Buna karşın odak figürün geçmişe dönmesiyle bu tür somut bir kaçışın gençlik yıllarında da odak figüre yabancı olmadığı anlaşılmaktadır. Benzer yalnızlık hissiyle eskilere dönen odak figür, yatılı okuldan kaçışını ve bu davranışına anlam veremeyen ailesinin onu bir ruh doktoruna götürerek bu kusurunu düzeltme çabasını anlatmış; böylece odak figürün bu kaçış arzusunun toplumda yadırgandığını okuyucuya aktarılmıştır. Buna karşın kaçma arzusu lise yıllarının sonrasında da hayatında yer eden anlatıcı toplum tarafından yadırganmasının bilinciyle yalnızlaşmaya başlamıştır. Yazları

üzüm bağlarında mevsimlik işçi olarak çalışmaya gittiği Fransa veya İspanya’da çeşitli insanlarla tanışan odak figür buradaki eğlencelere, çalışma düzenine değinse de insan isimlerine yer vermemiş, ülke ve şehir isimleri ise sıklıkla kullanılmıştır. Bu durum odak figürün bu anıları hissettiklerine göre anımsamasının bir sonucudur. Çünkü odak figürün çalışmaya gittiği bu ülkelerde insanları düşüncelerine, mekanları ise hislerine göre yargıladığı görülmektedir. Bu durum yazarın bu bölümde çevre betimlemelerine bol yer vermesiyle de doğrulanmakta, odak figürün gençliğinde hissedilenlere daha büyük önem verdiği görülmektedir.

Sonraları odak figür, İspanya’da tanıştığı bir arkadaşının tavsiyesiyle Londra’ya gelmiş, topraklarından koparılmasının öncesinde de ziyaret edilmesi dolayısıyla bu kentin betimlemesindeki farklılıklar odak figürün iç dünyasındaki değişimin belirlenmesinde önem kazanmıştır. Odak figür Londra’ya bu gelişinde onu çağıran Alan’ın arkadaşları; elektrikle ilgilenen John, marangoz Paul ve Cecilia ile tanıştırılmıştır. İsyen evlerinde kalan bu insanların yanında bir süre konaklayan odak figür, kendilerini anarşist olarak tanımlayan bu insanların kurdukları düzeni inceleme fırsatı bulmuş, dıştaki düzene bağımlılığı en aza indirgeyebilmek adına kurulmuş bu düzen odak figürün düşünce yapısının şekillenmesinde de etkili olmuştur. Bu bölümde kişiler isimleriyle verilmiş, bu da odak figürün iç dünyasının odağının bu ziyaretle duygudan düşünceye kaydığını göstermiş, bu bağlamda odak figürün fikir arayışları vurgulanmıştır. Bu kişilerin düzendeki görevleriyle anımsamasıyla bu durumu benimsediği anlaşılan anlatıcı yine kaçısa teslim olarak İstanbul’a dönme kararı almış, hatta Cecilia’yla muhtemel bir ilişkiyi de böylece geride bırakarak kaçışın diğer arzularından önde geldiğini okuyucuya göstermiştir.

Londra’ya bir sonraki kaçış odak figürün topraklarından baskılanma, susturulma, tutuklanma gibi korkularla koparılmasının sonrasında gerçekleşmiştir. Ancak bu defa bu kaçış

eylemi odak figürün arzusunun bir sonucu değil, ülkenin ve dönemin koşullarının bir zorlaması olduğundan odak figürün iç dünyasında büyük yaralara yol açmış, ona kucak açan bu kent durduramadığı kanamanın merkezi olmuştur. Bu durumu odak figür Londra'ya ilk ziyaretini anımsarken “(...)öyle büyük kanayan yaralarla gelmiştim ki bu kente, yaralarımın sarılması, ruhumun iyileştirilmesi çok güçtü. Oysa geçmiş çoğu kez unutuluyor, çünkü Londra'ya yıllar önce ilk geldiğimde, kaygısız bir gençtim.”(61) şeklinde ifade etmiştir. Odak figürün kendisinin de yaptığı bu iki ziyaretin karşılaştırması iç dünyasının değişimini okuyucuya göstermektedir. Londra'ya ilk gelişinde tamamen içindeki arzuyu tatmin etme amacı güden odak figür, yıllar sonra düşünceleri ve eylemleri nedeniyle ülkesinden gönderilip yine kendini bu büyük kentte bulmuştur. Bu bağlamda başlangıçta mekandan uzaklaşma anlamına gelen kaçma eyleminin zaman içinde baskıdan kaçma anlamı da taşımaya başladığı anlaşılmaktadır.

Odak figürün insan ilişkilerinin bile önüne geçmesine izin vermediği kaçış arzusunun baskıyla gölgelenmesinde etkili olan, odak figürün kalbinde taşıdığı başkaldırıdır. Bu isyan eğilimi, odak figürde sadece bir gençlik heyecanı değil, lise yıllarından Londra'daki apartman dairesine kadar hayatının her döneminde içinde taşıdığı bir ateş olarak okuyucuya sunulmaktadır. Zira lise yıllarından hatırladığı ve “(...) şimdi bile yüzünü anımsadığım küçük bir çocuk, müdürü alkışlayarak oldukça uygunsuz bir biçimde tepkisini belirtmişti.”(25) şeklinde aktardığı ilk başkaldırıdan, kendi içinde başkaldırıcıyı en yoğun şekilde hissettiği ve buna bağlı özgürlüğünü kaybetmeme isteğini “Hiç olmazsa arkamda anlamlı bir şeyler bırakabileyim. Direnmenin hazzını tadabileyim.”(177) şeklinde nedenlendirdiği günlere kadar baskıcı düzene başkaldırma isteği iç dünyasında hep yer etmiştir. Yer yer sessizce kağıda dökerek, kimi zaman ise sokaklarda arkadaşlarıyla omuz omuza direnerek dışa vurduğu bu başkaldırı odak figürün karakterinin anlaşılmasında önemlidir; çünkü odak figürün devrimci ruhu arayışlarının da temeli olacaktır.

Odak figürün geçmiş yıllarını anımsamasıyla şekillenen kurguda yer verilen olaylar, mekanlar ve zaman, odak figürün toplumda kabul görmeyen düşüncelerinin doğurduğu yalnızlığı ve bu yalnızlığın kişilerden soyutlanmışlığını da okuyucuya aktarmaktadır. Öyle ki, odak figürün içinde bulunduğu yalnızlık hali insan ilişkilerine veya topluma uzaklıktan değil, kabul göremediği ve yargılandığı düzenlenişten kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda odak figürün kaçış arzusu benliğini kaybetmek ya da uyum sağlayamamak arasında yapılmış bilinçli bir seçim olarak düşünüldüğünde bir savunma mekanizması olarak da değerlendirilebilir. Odak figür, arkadaşlık ilişkisi kurmakta zorluk çekmemekte hatta nispeten kolayca uyum sağlayabilmektedir. Buna karşın, insan ilişkilerini de bağlayıcı bir etken kabul etmeyerek gerçekleştirdiği kaçış eylemleri, toplumda kabul görememesiyle başlayan uzaklaşma arzusunun zaman içinde onu niteleyen özelliklerden biri haline geldiği anlaşılmaktadır. Başkaldırı ise yaşamında amaç edindiği ve bunu açıkça ifade etmekten çekinmediği kavram olarak kurgu boyunca sessiz devinimlerle odak figürün dünyasında yer etmiş, bu aykırılığıyla kaçışa zorlanması üzerine kaçışın önceliği düşünceleri savunma arzusuyla değişmiştir.

2.2. Odak Figürün Arayışlarının Üzerinden Toplum ve Düzendeki Konumu

Ait olamama bilinci ve olamama korkusuyla kaçışa sığınan odaktaki anlatıcının anıları cinsellik, din ve ideolojiler gibi toplumsal kurallara eleştiriler getirmiş; bu kabuller odak figürün kurgudaki olaylara karşı tutumuyla incelenmiştir. Bu sebeple odak figürün konumunun belirlenmesinde arayışların büyük önemi vardır. Odak figürün insan ilişkilerinde, hayatı anlamlandırma yönteminde ve fikirlerinde sıkça vurgulanan arayışları; yapıta adını veren 'koparıma' olayıyla da nedensel bir devinim içinde sunulmuştur. Tezimizde odak figürün arayışları insan arayışı, fikir arayışı ve anlam arayışı olarak incelenmektedir.

2.2.1. Odak Figürün İnsan Arayışı

Anlatıcının geçmişine yolculuğuyla ilerleyen kurguda anıların odağı zaman içerisinde değişmiş; başlangıçta İspanya'daki üzüm bağlarını, Fransa'da içtiği şarabı hatırlayarak çevre betimlemelerine yer veren odak figür, kendi içine yaptığı yolculuk derinleştikçe insanı odağa almaya başlamıştır. Böylece insan adlarına ve insanı betimleyen sıfatlara daha fazla yer vermesiyle kurguya dahil edilen insan arayışı, odak figürün geçmişindeki insanlarla ilişkisini gösterdiğinden toplumdaki yeri incelemede önemlidir. Bu bağlamda odak figürün kadın figürlerle ilişkisi; arayışının en belirgin örneği olmuş, odak figürün sınırları toplumca belirlenen cinsellik ve evlilik gibi kurumlara karşı tutumunu göstermiştir.

Odak figür kadın figürleri incelerken kadın ve devrim ilişkisinden faydalanmış, başkaldırının kadın olmanın beraberinde getirdiği bir zorunluluk olduğunu savunmuştur. Mevcut düzenin eşitsizlik ortamında kadın figürlere *“Masalların büyüünden kurtulup serpilmiş ergen kız ya da sokakta yürürken bir sigara içme ayrıcalığından yararlanamayan öfkeyle dolu genç kadın, alımlı, çekici ve yırtıcı kavgacılar, aramıza hoş geldiniz.”*(118) şeklinde seslenen odak figür bu bağlamda kadınları başkaldırı arzusuna dahil etmiş; susturulan, toplumsal kurullarla baskılanan bu kadınları özgürlük savaşımında birer yoldaş olarak görmüştür.

Odak figürün kadınlarla ilişkisini incelemede öne çıkan ilk kadın figür Arzu Cerit'tir. Arzu'yla üniversiteden ayrıldıktan sonra tanışan anlatıcı, bu inatçı kadınla birlikte yaşamış, başlangıçta büyük bir tutkuyla bağlandığı bu kadından zamanla farklılaşan beklentileri sebebiyle uzaklaşmıştır. Yapıtta güçlü ve kıskanç bir kadın olarak betimlenen Arzu karakteri odak figürün diğer her erkek gibi yadsınamaz kötü alışkanlıklara sahip olduğundan ve kendini düzeltmek için hiçbir şey yapmadığından yakınmış, odak figürün hayatında önemli bir yerde olmak isteyerek anlatıcının karakterini ve yaşamını kendi etrafında yeniden düzenlemek

istemiştir. İlişkilerini şiddetli bir ayrılığa sürükleyen bu durum, anlatıcının ilişkiden sıkılmasına hatta ettikleri kavgalardaki gönüllüğünü sorgulamasına sebep olmuştur. Arzu'nun yer etme tutkusunu *“Kız sürekli evde kendisinden de iz taşıyan bir şeyler bulunsun istiyordu. Ben buna karşı çıktığım gibi yazı masamdaki en küçük değişiklik, hastalıklı birtakım kuşkulara kapılmama yetiyordu.”*(142) şeklinde değerlendiren odak figür, böylece Arzu karakteri üzerinden yaşamını paylaşma konusundaki yetersizliğini vurgulamış, *“Arzu'nun evlilikle ilgili kimi tasarıları olduğunu, hani derler ya, domuz gibi biliyordum”*(146) ifadesiyle toplumsal düzenin en küçük kurumu olan evliliği de benimsemediğini göstermiştir.

Odak figürün hayatında yer eden bir diğer kadın figür Nihan Erayda'dır. Ortak arkadaşları aracılığıyla bir oyunda tanıştığı Nihan'a karşı büyük bir şehvet hisseden odak figür, onun tam da hasretini çektiği kadın olduğunu düşünmüş; anlatıcının sarhoşluğu nedeniyle onu eve Nihan'ın bırakması ikisi arasında bir ilişkinin alevlenmesine sebep olmuştur. Yaşadıklarını *“Sanki körlemesine sevişiyor, kıvılcımlı, serin bir akımın içinde yüzüyorduk. Bu sevişme, karşısındaki ruhu tanımanın bir yoluydu.”*(172) şeklinde ifade eden anlatıcı, böylece Nihan'la olan ilişkisini cinsellik üzerine temellendirmiştir. Öyle ki, Nihan'ı Arzu'yla kıyaslayan odak figür böylece evlenip ortak bir düzenin parçası olmayı teklif eden Arzu'yla olan ilişkisinin yavanlığını bir kez daha vurgulamış; tanımadığı Nihan'la yaşadıklarına ise doyumsuz bir tutkuyla yer vermiştir. Bu durum onun cinsellik konusunda da toplumun kalıplarının dışında durduğunu göstermiştir. Nihan'ın hasretini çektiği kadın olmasına da fiziksel özellikleriyle karar vererek ilişkilerini tinsel hislerden soyutlayan odak figür, ortak tinsel arzularla birlikte olduğu bu kadınla uzun soluklu bir ilişki yaşamasına karşın, kurguda toplumsal baskının yoğunlaşmasıyla bunalımını paylaşacak bir arkadaşına ihtiyaç duymuş, aradığı samimiyeti Nihan'da bulamamıştır. İlk defa bu bunalım ortamında Nihan'a karşı bir yabancı gibi hisseden odak figür, hissettiği yalnızlıktan yakınmıştır. Bu noktadan sonra, insan arayışının temelinde

cinselliğin yatamayacağını anlayarak, cinselliğin bir ortaklık değil sadece karşılıklı zevk için bir aracı olabileceğini savunmuştur.

2.2.2. Odak Figürün Fikir Arayışı

Yalnızlığıyla yalnızlığından kaçan odak figür, iç dünyasında her zaman ait olamadığı düzene başkaldırmasını gerektiren bir aykırılık taşımış; adaletsizliğe, eşitsizliğe, karşı boyun eğmeden yürümeye çalışmıştır. Kendi özgürlüğünü devrim uğrunda yitirmesine sebep olan bu durum, düzenin de odak figürü kabul etmemesine sebep olmuştur. Öyle ki, ait olamadığı ve göz yumamadığı için karşı çıktığı düzen de onu aykırılığı sebebiyle reddetmiştir. Bu karşılıklı kabullenememe durumu odak figürün aitlik arzusunu beslemiş, bu bağlamda odak figür, fikirlerini temellendirme arayışına düşmüş, hem zihninin şekillenmesi sürecinde hem de harekete geçme anında etkili olan bu durum, bütün başkaldırılarında kendini göstermiştir.

Düzene uymayan ilk düşünce sistemiyle Londra'daki isyan evlerinde tanışan odak figür, bu evlerde anarşizmi gözlemlemiş, bireysel ödev bilincinin toplumun hiyerarşik yapılanmalarına duyulan ihtiyacı ortadan kaldırdığını öğrenmiştir. Buna karşın, düzene karşı tutumunu belirlemede etkili olan bu evlerde uzun süre kalmamış, bir süre sonra ülkesine dönmüştür. Bu durumda odak figürün kendi ödev bilincinin etkili olduğu, İstanbul'a dönüşünün ardından baskıya karşı gerçekleştirdiği başkaldırı eylemlerinden anlaşılmaktadır. Odak figür, İstanbul'da bir üniversiteye başlayarak dönemin gençliği ile kol kola eylemlerde bulunmuş, bu hareketlerde fikirlerine yer bulmuştur. Böylece adaletsizliğin karşısında başlayan özgürlük savaşı, odak figürün fikirlerini benzer insanlarla paylaşmasında da rol oynamıştır. Buna karşın, bu süreci "*O yıllarda, yaşam biçimleri önemli ayrımlar oluşturuyor, insanlar sınıfsal konumlarından çok, neredeyse anlayış farklarından dolayı sınıflandırılıyordu. Diğer bir deyişle, ya devrimci olacaktınız ya da çiçek çocuğu.*"(104) şeklinde belirten odak figür, bu

ifadeyle toplumsal düzeni de incelemiş, siyasi çalkalanmalar sebebiyle bölünen toplum yapısının ona sunduğu bu yol ayrımında adaletsizlik, eşitsizlik ve baskıya karşı direnmeyi seçmiştir. Her düşüncenin, hareketin ve bireyin belli sıfatların kalıbına sokulduğu bu bunalımlı dönemlerde çıktığı bu yolda devrim kavramıyla özdeşleşmeye başlayan odak figür, bu süreci fikirlerinin ait olduğu yeri bulma olarak değil, ortak düşmana karşı bir arada durmayı sağlayan bir kenetlenme olarak görmüştür. Öyle ki, içinde bulunulan harekete geçme zorunluluğunu *“Hepimiz yürüyüşlere katılmaya başladık. Bir şeyler yapılması gerektiği konusunda aynı düşüncededik .”(106)* şeklinde ifade eden odak figür, toplumun biçtiği kalıpları da devrim uğruna kabullenmiştir.

Devrim savaşı, üniversite yıllarının sonrasında katıldığı partilerle güçlenen odak figür, üyeler arasında geçen tartışmaları gözlemlemiş, sürece diğer insanların düşüncelerini kendi doğrularıyla değerlendirerek dahil olmuştur. Siyasi olaylar sebebiyle baskının güçlenmesi ise odak figürün bu edilgen tavırdan uzaklaşmasına sebep olmuştur. Kurguda bir darbe olayıyla başlayan devrimin baskılanması durumu üzerine odak figür, gözlemlediği düşüncelerle harekete geçmiş, böylece bu partiler içinde devrim uğruna üstlendiği görev de önem kazanmıştır. Parti yöneticilerinin tutuklanmasıyla ortaya çıkan otorite boşluğu ile partinin etkin üyelerinden biri olmaya başlayan odak figür, bu bağlamda bir lider görevi üstlenmiştir. Elde ettiği gücü fikirlerini harekete geçirme olarak tanımlayan odak figür, elde ettiği bu aitliği benimseyememiş, bu durumu *“Çünkü hiç beklemediğimiz anda elimize geçen böyle bir güç aynı zamanda katlanılmaz bir yükü. Hiç umursamadan bizi çarpıtıp küçük parçalara ayırır; o güne dek bir biçimde yakın kaldığımız ve tanıdığımız benliğimizden giderek uzaklaştırırdı.”(252)* şeklinde ifade ederek gücün getirdiği sarhoş edici coşkunun ruhunu ufaladığını belirtmiştir. Odak figürün küçülme olarak değerlendirdiği bu konum, iktidar kavramı karşısında odak figürün hiyerarşik düzenlenişleri benimseyemediğini göstermiş; bu

durum toplumsal yaşayışta bir liderin gerekliliğinin sorgulanmasında etkili olmuştur. Bu karşılaştırma odak figürün Londra'daki işgal evlerinde kaldığı dönemde “*Gerçekten de önderin her şeye karar verecek bir gücü olmalı mı? Peki, gereksinimimiz var mıydı böyle birisine?*” (64) sorularıyla başlayan sorgulama sürecinin de bir sonucu olarak değerlendirilebileceğinden odak figürün yaşadıklarının da en az arayışları kadar düşüncelerini şekillendirdiğinin somut bir göstergesidir.

2.2.3. Odak Figürün Anlam Arayışı

Aitlik ihtiyacı ile önce insana daha sonra ideolojilere ve devrime sığınan anlatıcı, anımsadığı yaşanmışlıklarında hep bir nedensellik aramış, bu sebeple hayatının her noktasında yaşamın kendisini sorgulamaktan geri durmamıştır. Hayatının en bunalımlı noktalarında bile yalnızca yaşama yabancılaşmayı reddetmiş, hayatında bu bağlamda ölüm düşüncesi de sürekli yer etmiş, olanları anlamlandırma arayışında yaşam ve ölüm ikilemi üzerinden dönemin toplumunu yöneten din kavramını incelemiştir.

Hayatı boyunca ait olamayan; bu sebeple sürekli kaçan odak figür devrimci ruhunun da etkisiyle toplumsal hayattan dışlanmış, kimi zaman gönüllü bir eylem olan bu soyutlanma durumu sebebiyle yaşamı boyunca zorluklarla karşılaşmıştır. Tutuklanan, saldırıya uğrayan, hakaret edilen ve en sonunda ülkesinden kovulan odak figürün hayatının her noktasında umutsuzluk yer etmiştir. Bu gibi durumlar odak figürün yaşamı geçici coşkulardan soyutlanmış, saf haliyle incelemesine ortam hazırlamış, benzer şekilde odak figürün yalnızlığı da yaşam olgusunu insan etkisinden kurtarmıştır. Böylece yaşamı acımasız özüyle deneyimlemek zorunda kalan odak figür yine de ölümü kabullenmemiş, intiharını “*(...)ama intihara gelince, yaşamayı öyle seviyordum ki düşüncesi bile korkutuyordu beni. Diyeceğim intiharı geçmişte, hatta en koyu yalnızlık günlerimde bile düşünmemiştim.*” (155) şeklinde değerlendirerek ölüm

kavramı karşısında kendini konumlandırmıştır. Ölümün insan zihnini aşan bir kavram olduğunu savunan odak figür bu bağlamda ölüm üzerine söylenmiş bütün sözleri de riyakarlık ve iki yüzlülük olarak değerlendirmiş, ölümün kutsallığını kabul etmiştir. Yaşam karşısında da benzer kabullenmelere giden odak figür yaşamı sonu olan anlamsız bir debelenme süreci olarak değil direnmenin hazzıyla anlaşılan bir arayış olarak nitelendirmiştir. Böylece direnmenin hazzına varmak isteyen odak figür yaşamın özünü bütün umutsuzluklara rağmen benimsemiştir.

Yaşam ve ölüm kavramlarının karşılaştırmasına vararak aidiyet arzusuyla anlam arayışına giren odak figür bu noktada toplum kurallarına hükmeden dinleri de incelemiş, kendi gibiler için bir kovulmuşlar tanrısı olması gerektiğini öne sürmüştür. Bu varsayımsal tanrı haricinde herhangi bir dinin kutsallığında yer edinemeyen odak figür, din öğretilerinin sorgulamaz olmasını da tartışmalarından birinde *“Sorusunu yanıtlamadan önce biraz düşünmem gerektiğini, ama her şeyin yanıtının, hem de yüzümde ciddi bir anlatımla, bir biçimde kutsal kitaplarda olduğundan hiç şüphem olmadığını söyledim.”*(185) şeklinde alaycı bir tavırla eleştirmiştir. Böylece bağnazlık olarak gördüğü din olgusunu kutsal kabul ettiği ölümden ayırmış, anlam arayışında bile sorgulanamayacak güçlerin varlığından kaçınmıştır.

2.3.Odak Figürün Aidiyet Arzusu Üzerinden Toplum ve Düzen Eleştirisi

Aykırı ruhunda taşıdığı başkaldırıyla her düzen tarafından dışlanan ve ait olmama sancısını böylece kanıksayan odak figür, yalnızlığıyla çıktığı yolda kaçışı kendine yöntem belirlemiş; güzergâhına düşen her insanda, fikirde ve çatışmada kendini aramıştır. Düzenin reddettiği ruhunu bir arada tutmak için kendi düzensizliklerini yaratmış, yürüdüğü yolu aradıklarıyla incelemiş, bulduklarıyla eleştirmiştir. Her düşüncesi düzensiz devinimlerle sunulan odak figürün; toplum, özgürlük, eşitlik, ilişki gibi kavramlarını incelemesinde toplumdaki yerini anlamlandırmada kullandığı arayışlarının etrafında şekillendiği aidiyet

sancısının etkisi görülmektedir. Anlatıcı topluma ve düzene karşı eleştirilerini de arayışlarına karşılık verebilen insanlar ve kavramlar üzerinden harekete geçirmiş, somutlamıştır.

Yalnız yürümei kabullendiği yolda kendine bir yoldaş arayan ve bu arayışını kadın figürler üzerinden somutlaştıran odak figürün bu arayışına karşılık veren karakter Ece olmuştur. Londra'ya kabuk bağlamaz yaralarla yaptığı nihai yolculuk sonrası Ece'yle tanışan odak figür, bu masum kadının dünyasını kendine yer edinmiş, kendi hayatının merkezine de bu kadını yerleştirmiştir. Ece'nin her hareketini izleyen ve gündelik davranışlarındaki masumiyetle bile ait hissedebilen odak figür, bu kadınla ilişkisini geçmişinin öğretileriyle ortak bir savaşım veya karşılıklı tutku etrafında şekillendirmemiş, buna karşın ilişkilerinin temeline ortak mutluluğu koyarak insan ilişkilerinin özünü incelemiştir. Ece'yle olan ilişkisinin geçmişindeki umutsuzluklarla kirlenmemesini istememiş, ulaştığı bu saf mutluluk üzerinden toplum tabularını eleştirmiştir. Ece'yle ilişkisini toplumun kalıplarına sığmaya zorlamamış, evlilik gibi sınırları toplum kurallarıyla belirlenen kurumların gerekliliği üzerine Arzu ve Nihan ile edindiği bütün düşünceleri böylece Ece'yle yaşadığı mutlu düzensizlik üzerinden sonuçlandırmıştır. Toplum tabularına cinsellik kavramıyla da karşı çıkan odak figür, Ece'yle yaşadığı cinselliği ilişkilerinin temeline koymamış, buna karşın bu arzusunu da toplumun tayin ettiği kurallarla baskılamamıştır. Böylece bireyi sınırlayan tabuları Ece ile ilişkisi üzerinden eleştirmiş, insan ilişkilerini eriten bu durumu reddetmiştir. Bu durum yapıtın başında ortaya atılmış *“Bütün ilişkiler hızla çözülürken, daha etkin bir topluluk düşüncesi ne yazık ki ham bir düşten öteye gidemiyordu.”*(12) iddiasını devinimsel bir sonuca ulaştırmıştır.

Zihnini şekillendiren bütün düzenlenişlerde düzensiz fikirlerine yer arayan odak figür, bu arayışında edilgen, etken, kavgacı, diriltici bütün kimlikleri üstlenmiş; dinlemiş, gözlemlemiş, tartışmış, haykırmış, direnmiştir. Bu uğurda üniversite gençleriyle kol kola

yürümüş, anarşizmi öğrenmiş, toplumsal tabakaların her birinden insanlar tanımıştır. Toplumun siyasetle kutuplaştırıldığı dönemlerde karşısına çıkan yol ayrımında devrimi seçen odak figür, bütün kaçışlarında beraberinde taşıdığı başkaldırıyla adaletsizlik ve eşitsizliğe savaş açmış, herhangi bir isim vermeden doğrularıyla ve yargularıyla kol kola yürümüştür. Bu durum odak figürün üniversitede devrim hakkında şiirler yazmasına, sadece devrimin konuştuğu parti toplantılarında değerlendirmeler yapmasına, öncülük ettiği hareketlerde baskıya karşı devrimi savunmasına neden olmuştur. Öyle ki, devrime ait olan ruhunda aykırılığını özümsemiş, adaletsizliğe karşı verilen bu kanlı savaşta düzene sığınmayışını kabullenmiştir. Odak figürün devrimi insan eliyle kurulmuş kentin insanı yutuşunu, yaşamak için toplumsallık kavramında insanların kayboluşlarını ve insanı insandan koparan tabakalaşmayı eleştirmiştir. Bu noktada toplumsal eşitsizliği doğuran sınıfsal ayrımlara *“Bir gün yeniden görüşmek üzere uğursuz tayfa, toplumun kaymak tabakası, aynı gemide olmaktan hiç hoşnut değildim,”*(194) şeklinde veda etmiş, topluma ait olamayacağını kabullenerek devrimin kucaklayıcı adaletine sığınmıştır. Devrim kavramı, bu yönüyle sosyal adaletsizliklerin eleştirilmesinde önem kazanmış, odak figürün *“Kent, kuşkusuz insan eliyle kurulmuş, oysa sonunda onun denetiminden kurtulmuştu; bütün bu insan doğasına karşıt eğilimler (...) güçlendiği oranda umarsız bir acının kaynağını oluşturuyordu.”*(12) düşüncesi de böylece devrim üzerinden somutlanmıştır.

Bütün haklı mücadelelerinin sonunda topraklarından koparılan, uyum sağlayamadığı için yakıcı bir safra gibi atılan, tutuklanan, susturulan, baskıyla sindirilmeye çalışılan odak figür, bütün yalnızlığına karşın kabul görmeyen ruhunu korumak için kaçmış, aramıştır. Bu noktada özgürlüğün sarhoş edici zaferiyle tanışan odak figür için özgürlük kavramı anlamlandırma arayışının da karşılığı olmuştur. Bütün kaçışlarını ve kovalayışlarını özgürlük etrafında şekillendiren odak figür, ait olduğu bu arzu üzerinden içinde bulunulan toplum yapısını incelemiş, düşüncelerin üzerine basan baskıyı eleştirmiştir. Savunduklarını

şekillendirme ve anlamlandırma çabasıyla devrimi benimseyen odak figür, başkaldırıları nedeniyle tutuklanmış, yaşamının özünü oluşturan özgürlüğü böylece aykırılığı sebebiyle eline alınmıştır. Bu süreçte savunduklarını yitirmeyen odak figür, tutukluluk sürecinin bitmesiyle özgürlüğü üzerine konulan bu tehdidi kabullenememiş, uğruna savaştığı adaletin bu toprakları terk ettiğine böylece karar vererek özgürlüğü uğruna topraklarından kovulurcasına kaçmış, odak figürün ruhunda derin yaralar açan bu durum devrimin başlattığı savaşı adaletsizliğin ve baskının üstünlüğü ile sonlandırmıştır.

3. SONUÇ

Uyum sağlamakta başarısız insanları dışarıda bırakan toplumu ve insan karakterini kalıplara zorlayan baskıcı düzeni eleştiren Öztaş, eserinde odağa alınmış, adı bile olmayan bir anlatıcının anıları üzerinden yaşamı ve insanı sorgulamıştır. Bu doğrultuda kaçış, arayış ve aidiyet gibi izlekleri anlatıcının yaşama karşı tutumunu sunmada kullanmış, odak figürün iç dünyasında yer etmiş bu kavramları toplumu, insanı ve yaşamı kurguda konumlandırmak için kullanmıştır. Anlatıcının yalnızlığı dolayısıyla basit bir aitlik uğruna kaçması iç dünyanın detaylandırılmasında rol oynarken, arayış ve aidiyet izlekleri toplum eleştirisinde etkili olmuştur.

Kaçmayı yabancılığının çözümü olarak gören odak figür, bu bağlamda kurguda farklı coğrafyalara gitmiş, hatta anımsadıkları ile zamanın düzensiz noktalarından okuyucuya seslenmiştir. Anlatıcının geçmişine döndüğü bu yolculuklarında iç dünyasına dair değerlendirmelerde de bulunulmuş, farklı kimlikleri farklı uzamlarda sunulmuştur. Bu bağlamda odak figürün zamanla değişen önceliklerinin sunulmasında insan ve çevre betimlemeleri etkili olmuş, böylece iç dünyasında yaşanan değişimler de değerlendirme ölçütlerinin farklılaşmasıyla incelenmiştir. Bu içsel serüvenin incelenmesinde aynı coğrafyanın

başka zamanlarda sunulması da etkili olmuş, bu bağlamda Londra'yı kaçışını temellendiren şehir tayin eden anlatıcının bilinç akışı ve betimlemeleri de önem kazanmıştır. Londra şehriyle topraklarından koparılanın içsel etkilerini de okuyucuya yansıtan anlatıcı, düşünsel değişimini aktarmada da kaçıştan yararlanmış, zihninin her kaçışından edindikleriyle şekillendiğini belirterek onu tanımlayan devrimi kaçarak özümsemiştir. Anlatıcının kurgu boyunca devrime tutunduğu düşünüldüğünde başkaldırıyla tanışmasını sağlayan kaçış teması, odak figürün içsel özelliklerinin sunulmasında etkili olmuştur.

Yapıtta anlatıcının arayışları toplumun ve bireyin konumlandırılmasında etkili olan bir diğer izlektir. Yalnızlaştıkça kaçan ve kaçtıkça yabancılaşan odak figür tutumunu belirlemek ve yaşamını anlamlandırmak için çeşitli arayışlara girmiş, bu durum tepkilerine, davranışlarına ve insan ilişkilerine yansımıştır. Kendine bir yoldaş edinmek için insan arayışına giren odak figürün bu bağlamda kadın figürlerle ilişkisi incelenerek toplumsal düzenin ilişkiler üzerindeki dayatmaları işlenmiş, anlatıcı farklı karakterlere sahip kadınlarla ilişkisi üzerinden insanı yöneten bu yargılar karşısında konumlandırılmıştır. Benzer şekilde, zihninin şekillenmesi sürecinde farklı ideolojilere yer veren odak figür, kitlelerce takip edilen düşünce yapılarını incelemiş, bu düşüncelerin siyasi boyutunun yanı sıra kendi yargılarının oluşması sürecindeki etkilerine de yer vermiştir. Böylece amacını belirleyen odak figür bu noktada anlam arayışına düşmüş, varoluşunun nedenlerini sorgulamak için yaşam ve ölüm karşılaştırması yapmıştır. Ölüme en yakın hissettiği günleriyle yaşamı özümsemiştiği günler arasında gidip gelen anlatıcı böylece toplumda etkili olan din kavramını da kutsallık noktasında ele almış, ölümün ve yaşamın kutsallığı karşısında din olgusuna alaycı bir tavırla yaklaşmıştır. Bu durum toplumu yöneten din algısını da odak figürün uzağında konumlandırarak anlatıcıyı reddettiği düzenden soyutlamıştır.

Kabul görmediğini özümseyen anlatıcı arayışları doğrultusunda bulduklarını aidiyet temasıyla sunmuş; böylece odak figürün yakın hissettiği bireyler ve düşünceler üzerinden mevcut düzen eleştirilmiştir. İnsan arayışının sonucu olarak görülen Ece karakteri, anlatıcının ilişkiler karşısındaki tutumunu somutlamış, ilişkilerin özünü gösteren bu birliktelik ile evlilik ve cinsellik gibi toplumsal tabuların hüküm sürdüğü olaylar eleştirilmiştir. Toplumun kendi adına karar vermesine izin vermeyen anlatıcının bu tutumu baskıya karşı sürdürdüğü direniş eylemlerinde de verilmiş, böylece devrim anlatıcının fikir arayışının da yanıtı haline gelmiştir. Bütün tehditler karşısında bile adaletsizliğe başkaldırmaktan vazgeçmeyen odak figür, eylemleriyle sosyal adaletsizlikleri vurgulamış; tutukluluk, kaçış gibi zorunlu eylemleriyle ise baskıcı düzeni reddetmiştir.

Kabul görmediği oranda kabul etmeyen bir odak figürün dünyası üzerinden toplumsal bozuklukları eleştiren Öztaş, geçmiş anılarla oluşturduğu kurguda adaletsizlik ve eşitsizliği reddetmiş, bu doğrultuda insan ilişkilerini, dini, ideolojileri ve tabuları incelemiştir. Eserinde toplum baskısını reddeden yargılara yer veren Öztaş, odak figürün sorularına düzensiz bir zaman çizgisi üzerinden devinimsel cevaplar vermiş, böylece yaşamın özünü insan üzerinden gözlemlediği eserinde zamanın döngüsellğine de yer vermiştir. Adaletsizlik ve eşitsizliği reddeden odak figürünü koparılmaya mahkum bırakan Öztaş, aykırılıkları hoş görmeyen düzeni aykırı bir ruh üzerindeki yansımalarıyla eleştirmiştir.

4. KAYNAKÇA

1. Öztaş, Mahir. *Koparıldığımız topraklar*. YKY, 2009.